

ØKOLOGISK FRUGT OG GRØNT

Aktuel information til samtlige landbrug • December 2007

Økologisk frugt og grønt hitter

FOTO: KAREN MUNK NIELSEN

Økologi med langt tilløb

IP-produktion blev springbrædt for Poul Rytter, som har omlagt halvdelen af sin frugtplantage på Fyn.

Side 5

Kæderne tror på vækst

Samtlige danske detailkæder melder om to-cifrede vækstrater på økologi. Når det gælder frugt og grønt, tyder alt på, at væksten fortsætter i de kommende år.

Side 6

FOTO: JAKOB BRANDT

En hånd til frugtavlere

Manglen på økologiske æbler får nu butikskæden Irma til at betale om-lægningsstøtte for at få flere danske frugtavlere på banen. I første omgang er Irma begyndt at sælge om-lægningsæbler.

Side 7

Forbrugerne fylder mere økologisk frugt og grønt i indkøbsvognen. I løbet af nogle år vil op mod halvdelen være økologisk, skønner Dansk Gartneri

Af Gustav Bech Jensen

Dansk Gartneri har en positiv tilgang til økologi og forudsår, at efterspørgslen efter både økologisk frugt og grøntsager vil stige i de kommende år.

- Jeg tror, vi i løbet af en årrække vil nå en markedsandel på 30-50 pct., anslår næstformanden for erhvervs-

gartnerne i Dansk Gartneri, Mogens Christensen.

De sidste par år er salget steget mærkbart, og butikkerne satser nu bevidst på at profilere sig på et større udvalg af økologiske varer. Det gælder også lavpriskæder som f.eks. Rema 1000 og Netto.

Det er ikke mindst de tilbagevendende meldinger om pesticidrester i især udenlandsk frugt, der får mange til at vælge økologisk. Også forskernes meldinger om flere gavnlige antioxidanter og højere tørstofindhold i økologiske grøntsager trækker i samme retning.

Frank van Beek, der er formand for de økologiske frugt- og grøntproducenter i Økologisk Landsforening, er glad for, at der er rift om de økologiske varer.

Plads til nye producenter

Han siger, der er plads til flere økologiske gartnere og ikke mindst frugtavlere, men opfordrer samtidig stærkt til at man på forhånd har styr på afsætningsmulighederne.

- Branchen er langt mere professionel end for blot femti år siden. Derfor er det også sværere som ny at komme ind på markedet, understreger han.

Det gælder især for de store grøntsagskulturer som f.eks. gulerødder og løg, hvor få meget store producenter sidder på en stor del af markedet.

Til gengæld har mange økologiske grøntsagsproducenter været gode til at finde nye nicher og spotte hullerne i markedet. Torvehandel, gårdbutikker og internet-baserede abonnementsordninger omsætter årligt frugt og grønt for flere hundrede millioner kroner. Sidste år købte danske forbrugere økologisk frugt og grønt for over en halv milliard kroner alene i detailhandelen.

FOTO: JAKOB BRANDT

Store muligheder i små nicher

De store butikskæder tørster efter smalle produkter med en god historie. Mange økologer er leveringsdygtige, men der er plads til flere.

Side 7

Snak med en landmand

Der er mange steder, hvor du kan få oplysninger og hente hjælp, hvis du ønsker at omlægge til økologisk drift. Både konsulenter, foreninger og myndigheder kan svare på spørgsmål.

Men måske har du i første omgang lyst til snakke med en praktiker. Vi har sat et hold af erfarne landmænd, som er parat til at tage en snak, hvis du slår på tråden.

Frugt og grønt

Lars Skytte
Dømmestrupvej 44,
Dømmestrup,
5792 Årslev.
Tlf. 65 90 15 10
Mobil: 22 15 96 88
lars@skyttes.com
Produktion: 30 ha, sommergrøntsager

Poul Rytter,
Harndrupskov 11,
5463 Harndrup.
Tlf. 64 88 12 78.
Mobil: 20 70 58 57.
harndrupfrugt@mail.dk
Produktion: Æbler og pærer.

Øvrige driftsgrene:

Mælkeproduktion

Ernst Hørlück
Tlf. 22 21 19 24

Planteproduktion

Henrik Refsgaard
Tlf. 21 42 31 38

Kødproduktion

Mads Lystbæk
Tlf. 97 38 16 80

Svineproduktion

Poul Skovgaard
Tlf. 23 61 44 09

Fjerkræproduktion

Jan Volmar
Tlf. 23 20 32 14

Kære læser

Af Frank van Beek, formand for Frugt-, bær- og grøntudvalget, Økologisk Landsforening

Efterspørgslen på dansk økologisk frugt er i dag så stor, at udbudet og produktionen i Danmark slet ikke kan følge med. Der kan sælges 4 til 5 gange mere dansk økologisk frugt, end der produceres i dag. Og der er stigende efterspørgsel efter et bredere sortiment og flere kvalitetsprodukter inden for danske øko-frugt og grønt. Derfor er der en

unik mulighed for eksisterende konventionelle gartnere og frugtavlere, der allerede har en stor erfaring, til at tage springet til økologi.

Du sidder med avisen Økologisk frugt og grønt, som giver dig et indblik i de spændende muligheder og udfordringer, der venter dig, hvis du vælger omlægning til økologi. Økologi er en moderne produktionsform, hvor ny forskning løbende bringer nye løsninger på udfordringer i marken.

Jeg vil gerne opfordre dig til at overveje en fremtid inden for økologisk frugt og grønt. Hvis økologi har din interesse, eller du har spørgsmål i øvrigt, skal du være meget vel-

kommen til at kontakte en kollega fra panelet nedenfor, eller kontakte en af de dygtige økologirådgivere rundt i landet.

På vegne af Økologisk Landsforening vil jeg gerne sige tak til Dansk Landbrugsrådgivning | Landscentret Økologi og GartneriRådgivningen for et godt samarbejde om udgivelse af denne avis. En tak også til vore mediepartnere, Maskinbladet og avisen Økologisk Jordbrug, samt hovedsponsor Friland A/S og Fødevareministeriet, som har støttet indsatsen økonomisk.

Jeg ser frem til at kunne byde dig velkommen som økologisk frugt-, bær- og grøntavler!
God læselyst!

Økologisk frugt og grønt, 2006

Plantedirektoratets seneste opgørelse over det økologisk dyrkede areal viser - desværre - en lille tilbagegang. Denne vil formentlig være vendt, når 2007-tallene gøres op.

Grøntsager	1.078 ha
Kartofler	967 ha
Træfrugt	185 ha
Jordbær	64 ha
Andre bær	72 ha
I alt frugt og bær	321 ha

Fem pct. af madbudgettet økologisk

Fem procent af madbudgettet i en typisk dansk husholdning går nu til økologiske varer. Hver gang forbrugerne spenderer 20 kroner til mad, går 1 krone til økologiske varer.

Alene i 2006 har danske forbrugere købt økologiske varer for 2,7 milliarder kroner, og salget ventes at sætte ny rekord i 2007 med en forventet stigning på 25 procent. Dermed vil den økologiske markedsandel nå op på 5,5 procent.

Opgørelsen omfatter kun den del, der sælges i supermarkeder og varehuse. Hertil kommer salget via gårdbutikker, torvehandel, internetsalg mv. Specielt når det gælder økologisk frugt og grønt, er denne andel af betydelig størrelse.

Tre i top

Hovedparten af de store økologiske grøntsagskulturer produceres af få specialiserede avlere.

	Hektar
Gulerødder	514
Kål, diverse	114
Løg	104

Kilde: Plantedirektoratet

Tilskud til økologisk drift

Omlægningstilskuddet er størst de første to år og falder derefter. Efter fem år får man ikke længere omlægningstilskud. Driftstilskuddet på 750 kr./ha bliver til gengæld udbetalt, så længe man opretholder den økologiske drift.

Kr./ha

År	Omlægning	Økologi	I alt
1	1.050	750	1.800
2	1.050	750	1.800
3	100	750	850
4	100	750	850
5	100	750	850

Tilskud og enkeltbetaling

Der gives samme tilskud til frugt og grønt som til landbrugsafgrøder, dvs. et omlægningstilskud, der hovedsageligt falder de første to år, og et driftstilskud (MB-tilskud) på 750 kr./ha i hele den femårige bindingsperiode.

Tilskud søges hos Direktoratet for FødevareErhverv, mens økologisk autorisation søges hos Plantedirektoratet. Man kan søge autorisation året rundt til den 1. i en måned.

Fremover er det muligt at få enkeltbetaling til arealer med frugt og grønt. De særlige FGK-tilladelser forsvinder fra 2008, hvorefter man kan dyrke frugt, grønt og spisekartofler med almindelige betalingsrettigheder til arealerne.

Rundspørge

Der er rift om økologisk frugt og grønt blandt forbrugerne. Salget stiger i butikkerne. Men hvad mener branchens egne? Vi har spurgt nogle af dem

Lars Skytte, Fyn. 25 ha med sommergrøntsager.

- Det tegner positivt. Helt sikkert. Salget er i klar stigning. Selvfølgelig vil vi også fremover opleve bølgebølge, men kurven går opad nu, og jeg tror, fremgangen vil fortsætte i de kommende år.

Axel Månsson, Brande, 65 ha økologiske løg.

- For nogle år siden blev priserne presset kraftigt, og discountbølgen fik overtaget. Men efter en pause fortsætter den økologiske trend og denne gang med øget styrke i hele Europa. Sundhed, miljø og globale klimaforandringer trækker økologien.

Jan Algreen, Søris, Nordsjælland, 120 ha med gulerødder m.m.

- Strukturudviklingen har udraderet mange mindre avlere, og samtidig er flere store kommet på banen. Konkurrencen er hård, men økologien vil fortsat klare sig. Også under en eventuel kommende lavkonjunktur vil økologien være bæredygtig.

Leon Poulsen, DanOrganic, Vestjylland

- Vi sælger mere, men der er også flere udbydere og dermed større konkurrence. Kartoffelavlens slog fejl i år og det givet turbulens. Men vi har haft en vækst på 15-20 på hjemmemarkedet. Ser man på det økologiske marked, er det lidt ligesom at være bjergbestiger. Når man når til et nyt plateau, kan man puste lidt ud, før det går mod nye højder.

Øko-grønt er for de proffe

Opsvinget skærper interessen og giver plads til nye producenter, men øger også presset på økologi-reglerne

Af Gustav Bech Jensen

Økologien har bidt sig fast, og de sidste par års opsving har skærpet interessen hos flere af de helt store væksthusholdere og fri-landsproducenter.

- Forbrugerne ser positivt på økologi og køber mere. Alligevel er det ikke sådan, at vi vil presse på og direkte anbefale vores medlemmer at lægge om. De skal først og fremmest selv være motiverede for at gøre det, fastslår næstformanden for erhvervs-gartnerne i Dansk Gartneri, Mogens Christensen.

Han oplyser, at foreningen har fået flere henvendelser fra gartnerne, som overvejer mulighederne nærmere. Bl.a. er en af landets største væksthusholdere interesseret i at omstille en del af sin tomatproduktion og har søgt om dispensation til at anvende mere gødning, end reglerne tillader.

Pres for at lempe reglerne

De store væksthusholdere slår til lyd for en lempelig tolkning af reglerne, så de ikke skal lave for meget om i deres nuværende væksthuse.

Den indstilling vækker dog ikke begejstring hos Frank van Beek, der er formand for Frugt-, bær- og grøntudvalget i Økologisk Landsforening.

- Reglerne er udviklet gennem de sidste 25 år og er et realistisk udtryk for, hvad der kan lade sig gøre. Vi skal ikke lave dem om, blot fordi nogle synes, det er lettere at ændre reglerne end at ændre deres væksthuse.

Derimod vil han godt være med til at rydde op i de stramme danske regler, der spænder ben for de økologiske frugtavlere. Især har han et godt øje til Miljøstyrelsens godkendelsesregler, der forbyder midler, der ellers er tilladt i økologireglerne.

Ifølge Ole Bloch Engelbrecht, der er økologikonsulent i GartneriRådgivningen ved Århus, renser strukturudviklingen med

FOTO: KAREN WILKIN NIELSEN

Frank van Beek jonglerer med grøntsager i det daglige. Han er leder af Aarstidernes grøntsagsproduktion på Billeslund ved Gram, hvor han dyrker 30 forskellige slags grøntsager på 100 ha.

hård hånd ud blandt de mindre producenter. I dag er størstedelen af produktionen samlet på ganske få hænder. I hvert fald når det gælder de store kulturer som gulerødder, kartofler og løg.

På den anden side er det stadig muligt at slå sig op på specialafgrøder og opdyrke nye nicher.

- Flere lavpriskæder er meget aktive på markedet og indgår gerne årskontrakter. Og med et udvalg på mere end 50 forskellige grøntsagskulturer er potentialet stort for den kække, der tør gribe chancen, siger han.

Ole Bloch Engelbrecht peger bl.a. på jordbær som en oplagt

økologisk niche. Kunsten er her at opnå en høj merpris. Samtidig skal man også bo det rigtige sted, fordi jordbær i udpræget grad er en lokal niche.

Prydplanter en mulig niche

Prydplanter er en af de økologiske nicher, som ingen endnu har kastet sig over i helt stor stil. Enkelte er dog i gang, og ifølge formanden for Dansk Gartneri, Kaj Jørgensen, kunne det godt blive en lille interessant niche at lave økologiske pottedplanter.

- Vi har faktisk et mindre forsøgsprojekt på trapperne, siger han.

Skandinaviens Kong Gulerod

Klaus Vestergaard dyrker økologiske gulerødder på 130 hektar. Han er Skandinaviens største gulerodsproducent

Af Gustav Bech Jensen

Klaus Vestergaard, Tange Fri-landsgartneri ved Bjerringbro, er Danmarks ukronede gulerodskonge. Faktisk er han ikke bare Danmarks største - han er Skandinaviens største og dyrker både konventionelle og økologiske gulerødder på flere hundrede hektar.

I år har han dyrket økologiske

gulerødder på 130 hektar, og det bliver nok nogenlunde det samme næste år, siger han.

- Efterspørgslen stiger pænt, men det gør produktionen også. Konkurrencen er blevet hårdere, siger Klaus Vestergaard.

Ifølge ham bliver de eksisterende avlere dygtigere og dygtigere, og hvis man først har fået greb om produktionen, er det ret overkommeligt at udvide med 5-10 eller 20 hektar ekstra. Derfor sker produktionsudvidelsen primært inden for egne rækker.

Klaus Vestergaard samarbejder med andre økologer og lejer

Klaus Vestergaard i gulerodsmarken.

jord til sin produktion i en radius på ca. 30 km. Den midtjyske producent er overbevist om, at økologien om 20-30 år vil fylde langt mere end i dag.

-Trenden vil fortsætte i de kommende år. Det er jeg slet ikke i tvivl om, siger han.

Med tiden har hans første noget forbeholdne indstilling til den økologiske produktionsform ændret sig afgørende

-Jeg er blevet klogere, og jeg tør godt sige, jeg er blevet mere økologisk i takt med de erfaringer, jeg har gjort mig, siger Klaus Vestergaard.

Nyttige kontakter

Rådgivning

Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret Økologi Udkærvej 15, 8200 Århus N Tlf. 87 40 50 00.

www.landscentret.dk/okologi
Landscentret Økologi er viden-accelerator for økolandbruget. Rådgivningstjenesten tilbyder økologisk rådgivning via et landsdækkende net af lokale økologiske konsulenter ansat af Dansk Landbrug.

Rådgivning

Økologisk Landsforening Frederiksgade 72, 8000 Århus C Tlf. 87 32 27 00.

www.okologi.dk

Økologisk Landsforening tilbyder landbrugsfaglig rådgivning og rådgivning til virksomheder om produktudvikling, markedsføring og udvikling af gårdbutikker. Foreningen er for både landmænd, virksomheder og forbrugere, og har seks brancheudvalg.

Regler og kontrol

Plantedirektoratet Skovbrynet 20, 2800 Lyngby Tlf. 45 26 36 00.

www.plantedir.dk

Plantedirektoratet godkender og kontrollerer de økologiske bedrifter og de virksomheder, der forsyner økologiske landbrug med foder, såsæd m.v.

Tilskud

Direktoratet f. FødevarerErhverv Nyropsgade 30, 1780 Kbh. V Tlf. 33 95 80 00. www.dffe.dk

Direktoratet administrerer EU's markedsordninger og udbetaler støtte til økologi og miljøvenligt landbrug.

Forskning

Forskningscenter for Økologisk Jordbrug og FødevarerSystemer Postbox 50, 8830 Tjele

Tlf. 89 99 16 75. www.foejo.dk

Forskningscentret koordinerer og fremmer samarbejdet mellem ca. 120 forskere på 20 forskellige institutioner.

Uddannelse

Kalø Økologisk Landbrugsskole Skovridervej 1, 8400 Rønde Tlf. 96 96 66 66.

www.oekoskolen.dk

Kalø Økologisk Landbrugsskole tilbyder hele landmandsuddannelsen samt efteruddannelse og kurser.

Information

Avisen Økologisk Jordbrug Frederiksgade 72, 8000 Århus C Tlf. 86 13 98 44.

www.okologi.dk

Udkommer hver anden fredag med nyheder og baggrund om økologi i ind- og udland. Landbrug, marked og forbrug.

Få gode råd

Rådgivningen inden for økologisk frugt og grønt varetages primært af den landsdækkende GartneriRådgivningen, som har indgået samarbejde med Økologisk Landsforening. Fagkonsulenter tilbyder både generel økologirådgivning og specifik rådgivning om enkeltkulturer.

Nogle frugtavlere vælger at hente deres økologirådgivning hos udenlandske specialister. En fortegnelse over konsulenter findes på hjemmesiden www.landbrugsinfo.dk.

Ny frugtbog

En helt ny bog om økologisk frugtproduktion er netop sendt på gaden. 'Frugt og Bær' er skrevet af Maren Korsgaard og Hanne Lindhard Pedersen, der begge har mange års professionel erfaring med emnet. Her finder man alt om plantning og pasning af en lang række kulturer og grundige og praktiske anvisninger på, hvordan man passer sine nyttedyr, så man kan have frugten i fred. Landbrugsforlaget er udgiver.

Færre kålfluer

Naturlige svampesygdomme, der hjælper med at regulere skadedyr i grøntsager, er hyppigere i økologiske dyrkningssystemer end i konventionelle. Samtidig er der færre overvintrende kålfluepupper i den økologiske jord. Det viser foreløbige resultater fra det økologiske forskningsprojekt VegQure.

Forskerne antager, at det er svampene og rovinsekterne, der begrænser mængden af pupper i jorden.

Samarbejde betaler sig

Samarbejde kan være vejen til en velfungerende produktion af grøntsager. For at sikre gode dyrkningsforhold og høj forfrugtsvirkning, samarbejder mange gartnere med et økologisk kvægbrug. En af måderne at gøre det på er at leje sig ind i sædskiftet på en kvæggård. Det giver både adgang til økologisk gødning og en god forfrugtsvirkning af kløvergræs. Samarbejdet er også til gavn for kvægbrugeren, som får en bedre udnyttelse af ressourcerne på bedriften.

FOTO: KAREN MUNK NIELSEN

Forskerne går i dybden

Der ligger en verden af muligheder i grøngødning og efterafgrøder

Af Karen Munk Nielsen

Hovedparten af forskningen i økologisk grøntsagsdyrkning foregår på Forskningscenter Årslev på Fyn. Når forskningsleder Kristian Thorup-Kristensen skal pege på resultater, som har konkret betydning i praksis, slår han med sikker hånd ned på forskningen i grøngødning og efterafgrøder.

Topudbytte uden gødning

- Hvis en grøntsagsavler vil omlægge til økologisk drift, er det første spørgsmål altid: Hvor me-

get gylle kan jeg få fat i? Vi har vist, at man ikke behøver være så sindsygt afhængig af gødning udefra. Vi har haft et grøntsags-sædskifte kørende her i ni år uden gødsning, og vi har opnået lige så høj produktivitet i gulerod og porre som under konventionelle forhold. I kål og løg er udbyttet 60-80 procent af konventionelt udbytte, fortæller Thorup-Kristensen.

Han understreger, at meningen med projektet aldrig har været at agitere for ugødsket grøntsagsproduktion. Det viste sig blot, at det kunne lade sig gøre med de valgte kulturer på den gode, fynske jord.

Kvælstof er ikke problemet

De flotte resultater skyldes, at der mellem kul-

turene er dyrket såvel efterafgrøder med dybtgående rodnet som kvælstof-samlende grøngødninger. Sædskiftet var i begyndelsen et seksmarksskifte med grøntsager i to år, ærter og korn i tre år og kløvergræs i ét år. Erfaringerne viste imidlertid, at N-effekten af helårskløvergræs kun var 20-40 kg større end af kløvergræs som efterafgrøde. Derfor blev kløvergræs erstattet af endnu en kornafgrøde.

- Man skyder sig selv i foden, hvis man tror, kvælstof er det største problem i det økologiske sædskifte. Kvælstof kan man skaffe med grøngødning og for eksempel olieræddike som efterafgrøde. Det giver frihed til at importere anden gødning med de egenska-

ber, man har brug for, for eksempel kalium, forklarer Kristian Thorup-Kristensen.

Nu handler det om kvalitet

Fremover handler forskningen mere om kvalitet end om primærproduktionen.

- De ny projekter fokuserer mere på systemer og den effekt, de har på kvaliteten af produkterne, forklarer Kristian Thorup-Kristensen.

- I de kommende år skal vi sammenligne et konventionelt sprøjtet og kunstgødning system med tre forskellige økologiske systemer med stigende diversitet, fortæller Thorup-Kristensen.

Nogle efterafgrøder sender rødderne ned i flere meters dybde, og det er en eminent egenskab, når man som økolog gerne vil hente undslupne næringsstoffer tilbage til pløjelaget. Kristian Thorup-Kristensen har forsket i efterafgrøder gennem mange år.

Læs mere om grøngødning

Hæftet 'Efterafgrøder og grøngødning' fra Landbrugsforlaget giver en grundig gennemgang af, hvordan man bedst udnytter potentialet i de to typer afgrøder.

Grøntsager uden gødning

De økologiske grøntsager har ikke fået tilført gødning i ni år og har alligevel givet flotte udbytter. På en sandjord ville det ikke kunne lade sig gøre.

Sædskifte

Ærter m. udl. (olieræddike)

Vårbyg m. udl. (kløvergræs)

Løg/gulerod

Vinterrug m. udl. (lucerne/rødkløver)

Kål/porrer

Havre m. udl. (kløvergræs)

Ønskelisten

Fire midler kan øge dyrknings sikkerheden markant i den økologiske frugtproduktion.

Kvassia, planteudtræk

Mod insekter

Neem, planteolie

Mod lus

Ferromonforvirring

Forvirrer viklere

Svovlkalk

Mod skurv, meldug og visse mider

Frugtavlere vil have flere sprøjtemidler

Danske øko-frugtavlere har ikke adgang til samme midler som kolleger i udlandet

Den økologiske frugt- og bærproduktion er ikke særlig stor. En af barriererne er, at dyrknings sikkerheden er lav pga. skadedyr og sygdomme, som avlerne ikke kan bekæmpe. Det gør det svært at konkurrere med for eksempel hollandske producenter, der har flere midler til rådighed og derfor kan avle markant højere udbytter.

EU's økologiregler gælder ganske vist i begge

lande, men adgangen til at bruge sprøjtemidler reguleres af landenes miljølovgivning. Hvis danske avlere vil have adgang til flere bekæmpelsesmidler, skal nogen ofre ressourcer på at søge midlerne godkendt i Danmark. Det har det hidtil knebet med, fordi markedet er lille.

Fire midler

En ekspertgruppe har udpeget en håndfuld midler, som ville kunne gøre den økologiske frugtproduktion mere dyrknings sikker. Økologisk Landsforening er i dialog med Miljøstyrelsen om sagen, og firmaet Borregaard

BioPlant er i gang med at screene fem-seks produkter - blandt disse kvassia og neem.

- Vi har testet midlerne på skadedyr i laboratoriet, og til foråret går vi ud i plantagerne. Derefter vil vi vurdere, om nogle af dem er så lovende, at vi vil søge dem godkendt, fortæller direktør Steen Borregaard.

Om konkurrencesituationen bliver mere lige fremover, er vanskeligt at sige på nuværende tidspunkt. Måske får avlerne en pejling på det, når EU's revidering af alle sprøjtemidler - herunder kvassia og neem - er gennemført.

Sporet ind på specialiteter

Michael Mohr Jensen finder sine egne nicher på markedet

Af Karen Munk Nielsen

Spæde kålplanter i november. Det lyder sært men er ikke desto mindre virkeligheden her, hvor Broendegårds marker skræner ned mod den lokale sø.

Michael Mohr Jensen plantede 50.000 vinterspidskål for et par måneder siden. Fordi det skulle prøves. Det kunne jo være en ny økologisk niche.

- Lykkes det, er jeg ikke i tvivl om, at de bliver lette at sælge, siger han, mens han inspicerer de fine små kålplanter.

Det er en sort, der kan tåle kulde, og planterne ser umiddelbart fine ud, men først når vinteren er overstået, ved Michael Jensen, om han satsede rigtigt eller forkert. Dygtighed er ikke altid nok - nogle gange har man også brug for lidt held.

Engros trækker læsset

Held har der ikke været så meget af i år på markerne ved Ejby. Den megen regn har givet problemer på den lerede, fynske jord, og både suktermajs og græskar - de to største kulturer - har givet elendige udbytter, blandt andet fordi det ikke var til at radrense til tiden.

- Jeg kan godt lide at have bredde i afgrødevalget. Det gør mig mindre sårbar, men lige i år hjalp det nu ikke noget, erkender Michael Jensen.

Så er det godt at have et par hektar med blandede grøntsager og gårdbutik og torveplads at sælge dem fra.

- Det er engros-salget, der trækker læsset økonomisk, men jeg kan godt lide at have det direkte salg til kunderne også.

Gårdens omsætning er under normale forhold omkring 1,4 mio. kr. og kan lønne to fuldtidsarbejdede.

Dyr transport

Med det hidtidige afgrødevalg og salg til Aarstidernes abonnementskasser er arbejdet ujævnt fordelt. Michael Mohr Jensen har derfor planer om

at udjævne det noget ved at dyrke flere vintergrøntsager. Jorden egner sig godt til kål. I øjeblikket sælger han selleri til Coop. En produktion af østershatte giver desuden arbejde i vintermånederne.

- Man skal være opsøgende som grøntsagsproducent. Det gælder om at have gode kontakter, fortæller Michael Jensen, der er begyndt at sælge mere til de store kæder.

Han vurderer, at der absolut er plads til flere økologiske grøntsagsproducenter.

- Omsætningen stiger, og kæderne står med åbne arme i øjeblikket, men man skal vælge sin produktion med omhu og ikke undervurdere logistikken. Varerne skal transporteres, og det er blevet dyrt, lyder et velkomstråd fra en garvet avler.

Broendegård

Helle Hansen og Michael Mohr Jensen købte Broendegård i 1999.

- 50 ha
- 12 ha blandet grøntsagsproduktion
- Korn og kløvergræs
- Østershatte
- Forsigtig investeringsstrategi
- Afsætning: Aarstidernes, Coop, torvesalg

FOTO: KAREN MUNK NIELSEN

Poul Rytter Larsen er to år henne i omlægningen af frugtplantagen. Han har valgt at plante helt nyt, så han fra starten har de sorter, han tror på under økologiske dyrkningsforhold. Planen er at plante en hektar økologisk frugt hvert år. Foruden æbler forsøger han sig også med en række pæresorter som Herrepærer, Grev Moltke og Coloree.

Økologi med langt tilløb

IP-produktion blev springbrædt til at omlægge nordvestfynsk æbleplantage

Af Karen Munk Nielsen

- Det er da træls at se økologiske æbler vælte ind over grænsen fra resten af verden, når vi selv bør kunne dyrke dem. Det vil jeg gerne gøre noget ved.

Det var et umættet økologisk marked og flere besøge hos økologiske frugtavlere i udlandet, der for to år siden gav Tove og Poul Rytter Larsen stødet til at plante økologiske frugttræer på Pouls fødegård ved Middelfart. Men det var også en begejstring for æbler og en indstilling til dyrkningen, der byggede på en fornuftig og bæredygtig omgang med naturen.

- Vi overtog plantagen i 1990 med intentioner om ikke at sprøjte, og det gik selvfølgelig rablende galt. Vi havde de forkerte sorter, træerne gik ud af kræft, og æblerne blev usælgelige pga. skurv og

skadedyr, fortæller Poul Rytter Larsen fra Harnstrup Skov Frugtplantage.

Skarpt adskilt

Så det endte med en IP-produktion, der stadig foregår på halvdelen af ejendommen. Den anden halvdel er nu lagt om, og de første 2,5 hektar økologiske æbler er plantet i en traditionel tæt plantning på 1 x 3,25 meter. Planen er at plante en hektar mere hvert år.

Med både økologisk og IP på samme ejendom, skal man holde tungen lige i munden. De to produktioner er helt efter bogen skilt ud i hver sit selvskab, men Poul Rytter Larsen har yderligere valgt at have forskellige sorter i de to plantager, så der ikke skal herske tvivl om hvad, der er hvad. Det er sorter som Ingrid Marie, Rød Aroma, Holstener Cox og Filippa, der fylder i den økologiske plantage.

Flytter rundt på nytte dyr

Poul Rytter Larsen er indtil videre fortrøstnings-

fuld med hensyn til den økologiske produktionsmetode. Fra IP-produktionen er han vant til at håndtere skadedyrsproblemer med masser af mejsekasser og andre nytte dyr, som han flytter rundt i plantagen efter behov. Han har aldrig indkøbt nytte dyr men bruger de naturligt forekommende, som han finder i hegn og brændenælder. Sygdomme har han derimod ikke mange muligheder for at gøre noget ved, men de første to år har heldigvis ikke budt på megen skurv.

Lige vilkår

Om hele Harnstrup Skov Frugtplantage en dag er økologisk, kan Poul Rytter ikke sige på nuværende tidspunkt, men det er drømmen. En væsentlig forudsætning er dog, at danske avlere får adgang til samme hjælpepestoffer som i det øvrige EU, så konkurrencen kan foregå på lige vilkår.

- Lykkes det, ser jeg optimistisk på udviklingsmulighederne, siger han.

Økologiske æbler i Harnstrup

Tove og Poul Rytter Larsen har omlagt 9 ha jord og indtil videre tilplantet 2,5 ha med æbler.

Plantesystem:

1 x 3,25 m, svage grundstammer, åbne træer

Anlægsomkostninger:

300.000 kr./ha (meget vildt hegn)

Produktionsmål:

30 t/ha

Afsætning:

Dansk Kernefrugt, torvesalg, gårdbutik

FOTO: KAREN MUNK NIELSEN

I England og Frankrig dyrker man vinterspidskål, og nu forsøger Michael Mohr Jensen også på fynsk grund. Spidskålen her skulle kunne klare vinterens kulde og give en meget tidlig høst.

Innovation på hjul

Man behøver ikke at investere en bondegård i at udvikle egne fødevarer. Muligheden for at leje et mobilt udviklingskøkken og et møsteri på hjul har fungeret som en praktisk og økonomisk overkommelig genvej til at udvikle nye fødevarer for flere økologer. Økologerne har desuden været gode til at udnytte de forskellige støtteordninger, der er skræddersyet til udvikling af nye fødevarer.

Økologi lige til døren

De store kæder står for over 80 pct. af det totale økologiske fødevarer salg, men når det gælder frugt og grønt, spiller torvesalg, gårdbutikker og salg via nettet en vigtig rolle, og fire ud af ti økologer benytter de alternative salgskanaler. Endelig er abonnementsalget hos primært Aarstiderne en væsentlig salgskanal, som hver uge sender 30.000 kasser med Ø-mærket frugt og grønt ud til de mange faste kunder.

FOTO: JAKOB BRANDT

I dag sælger Irma kun økologiske bananer.

Irma udfaser sprøjtet frugt

I den danske sæson har Irma haft stor succes med helt at udfase de konventionelle majs og diverse rodfrugter, og når det gælder bananer, har Coop-kæden i år taget skridtet fuldt ud og droppet alle konventionelle bananer.

- Vi har valgt kun at sælge økologiske bananer, og de er i dag blevet den suverænt største enkeltvare i frugt og grønt, siger Steen Haubjerg, varechef i Irma.

Farmers market

Der sker mange bevægelser i forbrugermønstre lige nu, og mange forbrugere vil gerne handle direkte med de lokale fødevarerproducenter. For de landmænd, som ønsker at forfølge den trend, er foreningen Oprør fra Maven i færd med at opbygge et net af lokale økologiske madmarkeder rundt om i Danmark.

Kæderne tror på fortsat vækst

Coop har det seneste år øget det økologiske frugt- og grøntsalg med 40 procent

Af Jakob Brandt

Frugt, kød og grøntsager er de økologiske varekategorier, som de seneste år har oplevet den største vækst i dansk detailhandel.

En rundringning til dagligvarekæderne efterlader ingen tvivl. Alle kæmper om den grønne førertrøje, og 2007 har udviklet sig til et hidsigt kapløb om de danske råvarer.

Både Coop, Dansk Supermarked og Dagroffgrossisten SuperGros forventer, at væksten fortsætter. Derfor er miljøchef hos Coop, Katrine Milman, ikke i tvivl om, at der er behov for øget omlægning.

- I år har vi oplevet en vækst på 40 pct. på økologisk frugt og grønt, og der er ikke noget, der tyder på, at kurven flader ud, siger hun.

Coop har i den forbindelse et fortrin i form af et solidt net af faste leverandører, som ofte er i stand til at skrue op for produktionen i takt med efterspørgslen.

Derfor har Coop ikke manglet danske varer i år, men det er ikke alle kæder, der har været så fremsynede. Knaphed og kravet om billige produkter har tvunget en del indkøbere til at rette blikket mere mod udlandet, end forbrugerne bryder sig om, i en tid hvor nærhed og klimadebat står højt på dagsordenen.

Store udfordringer

- Det generelle billede er, at efterspørgslen er

Kæderne tænker for kortsigtet

Gennem de seneste år har der været en tendens til, at detailkæderne har været meget prisfokuserede. Mens selv om små tal ser godt ud i tilbudsaviserne, advarer Anette Hartvig, direktør i Aarstiderne.com, mod at sætte lighedstegn mellem billigt og godt, når indkøberne shopper økologi.

- Jeg mener, at kæ-

derne ofte handler meget kortsigtet, siger direktøren og advarer om, at de risikerer store udsving i kvaliteten og huller i forsyningsikkerheden ved at sætte på billige spotvarer.

Hun betegner lange aftaler som en sikkerhed. Både for kæden og for landmanden, der kan så markerne til i visheden om, at der er en kunde, når høsten er i hus.

FOTO: JAKOB BRANDT

Over en fjerdedel af salget i Irmas frugt- og grøntafdeling er i dag Ø-mærket, og varechef Steen Haubjerg begyndte før jul at sælge poser med omlægningsæbler fra danske avlere.

større end udbuddet. Hver gang vi vil noget med danske råvarer, skal vi ind og lave et program med producenterne, siger Torben Lyngholm, divisionschef for frugt og grønt i SuperGros.

Ikke mindst SuperBest-kædens indførelse af grøntkonceptet ØkoTorvet har givet sved på panden hos indkøberne i SuperGros.

Nogenlunde enslydende meldinger lyder fra Rema 1000, som i år har fordoblet sit økologiske sortiment, og dermed er blevet den danske discountkæde med mest økologi på hylenderne.

- Vi er ved at nå en størrelse, hvor det ikke nytter at købe en palle hist og pist, siger salgsdirektør Anders Jensen, som derfor efterlyser nogle faste længerevarende aftaler med producenterne.

Citrusfrugt og gulerod topper listen

Samlet solgte dansk detailhandel i 2006 økologisk frugt og grønt for godt en halv mia. kr. Det svarer til 19 pct. af den samlede øko-omsætning mod 15 pct. året før. Væksten er fordelt på mange varegrupper, men det er reelt nogle få produkter, der trækker læsset.

Samlet detailsalg af øko-grøntsager: 327 mio. kr.

1. Gulerødder: 33 pct.
2. Kartoffler: 14 pct.
3. Tomater: 11 pct.

Samlet detailsalg af øko-frugt: 174 mio. kr.

1. Citrusfrugter: 27 pct.
2. Tørret frugt/frugtpålæg: 20 pct.
3. Æbler: 19 pct.

Kilde: Danmarks Statistik

Butikskæderne fylder huller med billig frugt og grønt fra udlandet

Importen af frugt og grønt er seks gange større end eksporten

Af Jakob Brandt

For at matche den voksende efterspørgsel efter økologi har de danske detailkæder de seneste år i stigende grad hentet frugt og grønt i udlandet.

Danmarks samlede udenrigshandel med frugt og grønt udgjorde 283 mio. kr. i 2006. Det er en stigning på 82 pct. siden 2004, og det er primært importen, der fylder i statistikken. Hver gang Danmark eksporterer frugt og grønt for 1 kr., henter detailkæderne for 6 kr. i udlandet.

Ifølge Danmarks Statistik kommer 86 pct. af de importerede økologiske fødevarer fra andre EU-lande med Holland som største eksportland, men der findes ingen tal, der viser hvor stor en del af det importerede frugt og grønt, der er af mere eksotisk karakter og lander i Danmark via europæiske mellemhandlere.

Af samme grund er det også vanskeligt at give et præcist bud på, hvor stor en del af importen, der på sigt reelt kan overtages af danske landmænd, og ifølge de danske importører spiller prisen en afgørende rolle på grund af den hårde konkurrence mellem kæderne.

Importen vokser

Importen af økologisk frugt er mere end fordoblet siden 2003, mens trafikken af grøntsager er vokset med 79 pct.

Import af frugt og grønt, mio. kr.

	2004	2005	2006
Grøntsager	48	60	86
Frugt*	71	101	159

Kilde Danmarks Statistik *) incl. grøntsagssaft

DLG satser på økologi

Agrova Food er spydspids i produktionen af snitgrønt til storkøkkener og private husholdninger

Af Jakob Brandt

Da DLG's fødevarerdivision, Agrova Food, blev stiftet i 1998, fyldte økologien ikke ret meget. I dag er fire ud af 11 fabrikker involveret i økologisk produktion af blandt andet survarer som rødbeder, rødkål og agurkesalat samt rapsolie, forkogte kartofler og snitgrønt.

Det sidste produceres på Lammefjords Grønt A/S i Fårevejle, som i 2006 på opfordring fra en stor cateringkunde formulerede ambitionen om at agere spydspids på det danske marked for økologisk snitgrønt.

Produktionen er stadig lille, men der er ingen tvivl om, at markedet er der og fortsat vil vokse, siger salgsdirektør Jan Christensen, Agrova Food.

Lammefjords Grønts første favntag med økologisk snitgrønt omfattede 12 grovere grøntsager som rødbeder, gulerødder, knoldselleri, pastinak og forskellige typer kål, men allerede næste år kan cateringkunderne vælge mellem 24 varianter fra et markant forøget produktionsareal.

Interessant forretning

- Jeg forventer, at Agrova Convenience allerede næste år kan tilbyde sine kunder størsteparten af

det, som man normalt bruger til en salatbuffet.

I første omgang er produktionen målrettet det voksende antal cateringkunder som Danske Banks personalekantiner og en stribe vestsjællandske sygehuskøkkener, hvor de forarbejdede grøntsager kan spare køkkenpersonalet for mange timer med skrællekniven.

- Alle siger, at vi skal have en større grad af økologi, og den store udfordring bliver at nå det, uden at det koster flere penge, siger Jan Christensen, som trods årets dårlige høst er overbevist om, at salg af økologisk snitgrønt på den lange bane vil udvikle sig til en interessant forretning for Agrova.

Private bliver ikke snydt

- Vi har også oplevet en stor interesse for økologisk snitgrønt fra detailkæderne.

Agrova Food planlægger derfor allerede i 2008 at bevæge sig ud på detailmarkedet med fire-fem typer let forarbejdede salater og rødfrugtmix til den private husholdning.

Jan Christensen tør ikke spå om, hvor meget økologien kommer til at fylde hos Agrova, men han er ikke i tvivl om, at selskabet så rigtigt ved at satse på økologi, og alt tyder da også på, at Agrova har udsigt til øget konkurrence, idet både Flensted og Gasa Odense i løbet af 2007 har varslet, at også de er på vej med økologisk snitgrønt.

FOTO: JAKOB BRANDT

Agrova Food efterspørger økologiske snack-gulerødder og forventer næste år at tilbyde 24 varianter af økologisk snitgrønt.

Mere og dyrere økologi

Væksten i den danske detailomsætningen af økologi målt i kroner steg væsentlig mere fra 2005 til 2006 end mængden af solgt økologisk frugt og grønt. Det skyldes både et øget antal specialiteter og flere forædlede og dermed dyrere produkter, men tallene er også udtryk for et marked præget af store prisstigninger.

Vækst	målt i ton	målt i kroner
Frugt	16 pct.	41 pct.
Grøntsager	5 pct.	21 pct.

En hånd til frugtavlernes

Manglen på øko-æbler får Irma til at betale omlægningsstøtte til danske frugtavlere

Af Jakob Brandt

De seneste uger har Irmas kunder kunnet købe danske 'omlægningsæbler'. De er resultatet af en aftale mellem tre æbleproducenter og Coop-kæden, der dermed befæster sin position som landets økologiske dagligvarekæde nummer et.

- Vi har valgt at betale nogle kroner ekstra per kilo under omlægningsperioden, og hvis projektet lykkes, har vi givet nogle producenter råd til at lægge om, samtidig med at vi er sikret flere æbler i de kommende år, begrunder Irmas varechef for frugt og grønt, Steen Haubjerg, det usædvanlige initiativ.

Mens konventionelle æbleproducenter spises af med en kiloprís på 6-7 kr., får deres økologiske kollegaer godt det dobbelte.

Alligevel kan Irma sælge langt flere danske øko-æbler, end Steen Haubjerg kan få fingre i, og Laurits Balle, direktør for Dansk Kernefrugt, er utrolig glad

for Irmas omlægningsstøtte, der er en del af forklaringen på, at Dansk Kernefrugt forventer, at høsten af øko-æbler næste år stiger fra 300 ton til det dobbelte.

- Lige nu kan vi bare lukke døren op og sælge alt det, vi kan få fat i, siger direktøren, der beklager, at en del indkøbere foretrækker de billige udenlandske alternativer til dansk frugt.

Irma er langt foran

Når det gælder økologi, har Irma gennem flere år opbygget en solid førerposition på det hjemlige marked, og Irmas øko-andel på frugt og grønt har rundet 26 pct., mens gennemsnittet i de øvrige kæder ligger på 4-5 pct.

- Efterspørgslen har aldrig været så stor, og jeg er sikker på, at der stadig om tre år vil være fuld knald på økologien, og min målsætning er, at halvdelen af omsætningen skal være økologisk ved udgangen af 2008, siger Steen Haubjerg.

For at nå det mål efterlyser han blandt andet økologiske tomater, agurker og peberfrugter.

FOTO: JAKOB BRANDT

Råvarerne i Skarø Is kommer fra bær- og frugtavlere på øerne i Det Sydfynske Øhav.

Kun danske bær til et halvt pres

Softserie Grønnegaarden fra vestjyske Pepas har på få år tilkæmpet sig en førerposition på det hjemlige økologiske saftmarked, men også Rynkeby, Kavli og andre mindre producenter forsøger at slukke en del af danskernes voksende tørst efter ren saft.

Fælles for producenterne er, at de henter langt hovedparten af råvarerne i udlandet, og i takt med at især østeuropæiske bær har presset verdensmarkedspriserne i bund, er det danske landkort blevet ribbet for producenter af økologiske industribær.

- I dag er den hjemlige økologiske frugt- og bærproduktion reelt uden be-

tydning på industriplan, siger Jens Ferdinand, direktør for SunProjuice, der årligt presser 1500 t øko-bær, og dermed er den største spiller på det danske marked for saftkoncentrater.

En rundringning til de danske bæravlere gav kun ca. 10 t solbær. Det er kun nok til at fylde virksomhedens bærpresser i Sorø halvt op.

- Vi ville gerne have, at der skete noget mere på avlersiden, og kunne man gå ud og præsentere en økologisk softserie, der er lavet på danske bær, er jeg sikker på, at kunderne er der, siger Jens Ferdinand. *jb*

Skyttes rabarberprodukter og Øhavets Marmelade fra Strynø er typiske eksempler på nye niche- og egnsprodukter.

Store muligheder i små nicher

Kæderne tørster efter små produkter med en god historie

Øhavets syltetøj fra Strynø, Skyttes rabarberprodukter og æblemøsten Cirli er eksempler på den underskov af økologiske niche- og egnsprodukter, som de seneste år er vokset frem hos innovative

FOTO: JAKOB BRANDT

danske økologer, og ifølge Økologisk Landsforening er der lige nu gode muligheder for at få økologiske specialprodukter ind på de danske butikshylder.

Forædling er på den måde en genvej til at vride et større afkast ud af avlernes grøntsager, bær og frugter, men det er ofte en krævende proces.

- Jeg vil anbefale, at

man har en hovedindtægt ved siden af, siger salat- og rabarberproducent Lars Skytte, som har brugt et par år på at køre en lille serie af rabarberprodukter i stilling til specialbutikker og en af landets mindre dagligvarekæder.

Henriette Winther, Økologisk Landsforening, der rådgiver mindre virksomheder i produktudvik-

FOTO: JAKOB BRANDT

ling og markedsføring oplever en voksende efterspørgsel fra kæderne efter de små unikke produkter.

- Jeg forventer, at vi i de kommende år vil se en langt større produktion af dansk kernefrugt og af stikkelsbær, brombær og hindbær, som enten sælges friske eller frosne som fyld til kager og smoothies.

FOTO: KAREN MUNK NIELSEN

Der er stort behov for intelligent teknologi til at afløse nogle af de mange hænder, der fortsat er brug for, når økologiske grøntsager skal luges. Forskerne har i en årrække arbejdet på at udvikle selvkørende robotter, der kan lave det grove arbejde. Endnu er de dog ikke klar til at køre i marken. Det er til gengæld GPS-traktorer og rækkedampere.

Robotter skal bekæmpe ukrudt

Ny teknologi mindsker det manuelle arbejde

Af Karen Munk Nielsen

Ukrudtsbekæmpelsen er den store udfordring i de fleste grøntsagskulturer.

Traditionelt har økologerne været henvist til at anvende en stor grad af håndarbejde især i de såede kulturer. Et eksempel

er vintergulerødder, hvor lugeomkostningerne kan løbe op i 20.000 - 50.000 kr. pr. ha. Det store timeforbrug har været en effektiv motivator til at finde alternativer, så mest mulig renholdelse kan ske med maskinkraft.

Aktuelt er GPS og præcisionssåning med til at mindske lugebehovet, fordi radrensningen kan foregå meget tæt på rækker-

ne, og aktuel forskning i robotteknologi tager blandt andet udgangspunkt i behovet for pesticidfri renholdelse i rækkeafgrøder.

En af de landvindinger, der i praksis er nået, er en rækkedamper, der kan desinficere jorden i særækken før såning. Rækkedamperne er nu i brug hos flere specialiserede grøntsagsproducenter.

Inden for frugtavlens findes en række specialmaskiner til at bekæmpe ukrudt i rækkerne. I Sverige har en frugtproducent udviklet en traktormonteret højtryksrenser, der blæser/spuler ukrudtet væk. Enkelte avlere har desuden eksperimenteret med at holde fjerkræ i plantagerne med gode resultater for både frugt og dyr.

I fremtiden er økologi en selvfølge

Bruno Christensen forudser, at 75 procent af det danske detailsalg af frugt og grønt er økologisk om ti år

Af Jakob Brandt

En af landets førende eksperter i detailhandel er ikke i tvivl. Danskernes forbrug af økologi vil fortsætte med at vokse markant i de kommende år.

- Jeg forventer, at op mod 75 procent af frugt- og grøntsalsalget er økologisk om ti år, siger Bruno Christensen, direktør i Retail Institute Scandinavia.

Det er flere år siden, at han forudså det nuværende øko-boom, men han tror

Bruno Christensen forventer markant vækst i det økologiske detailsalg i de kommende år.

kun, at vi har set toppen af isbjerget. Det bygger han både på meldingerne fra de danske kæder og tendenserne fra resten af Europa.

- Vi er på vej ind i en fase, hvor forbrugerne betragter det som en selvfølge, at varerne er økologiske.

Set gennem Bruno Chri-

stensen optik bør landbruget derfor ruste sig til en fremtid, hvor forbrugerne er villige til at betale ekstra for både økologi og nationale produkter.

- De seneste ti år har blikket været rettet udad, men efter de seneste års fokusering på fødevarer sikkerhed er jeg ikke i tvivl om, at vi befinder os i en periode, hvor forbrugerne bliver mere nationalt orienteret.

Kombinerer man det med forbrugernes jagt på sundhed og friskhed, vurderer direktøren, at danske landmænd, der lægger om til økologi i tide, får alle esserne på hånden i forhold til fremtidens fødevarerproduktion.

Økonomi med udsving

Grøntsager er højt værdiafgrøder, men risikoen er tilsvarende stor

Af Karen Munk Nielsen

En specialproduktion af økologiske grøntsager kan give et godt dækningsbidrag, men som med andre lukrative produktioner løber man også en større risiko for tab, hvis vejret driller, eller håndværket bare ikke er i orden. Relativt små ændringer i udbytte eller pris kan have stor effekt på dækningsbidraget.

- Det er ikke, som når man dyrker korn og et år høster lidt mindre end andre år. Hvis ikke kvaliteten i grøntsagerne er i orden ved høst, kan udbyttet være lig nul. Det koster utroligt meget, hvis man kun lykkes halvt med produktionen, forklarer Ole Bloch En-

gelbredt, der er økologikonsulent i GartneriRådgivningen.

Fylder godt i regnskabet

Ikke desto mindre er produktion af gartneriafgrøder en udbredt foreteelse på økologiske brug.

Mange økologer dyrker grøntsager i større eller mindre målestok, og betragter man gruppen af økologiske heltidsplanteavlere, kommer en stor del af indkomsten fra netop grøntsagsproduktion. I den seneste regnskabsstatistik fra Fødevareøkonomisk Institut står gartneriafgrøderne for 463.000 kr. eller hele 42 procent af bruttoudbyttet. Korn bidrager til sammenligning kun med 18 procent af udbyttet hos heltidsplanteavlerne.

Der findes ikke en særskilt regnskabsstatistik for frugt- og grøntproduktionen, da antallet af driftsregnskaber ikke er tilstrækkeligt stort.

Økologisk hovedkål - DB

Grøntsager kan give pæne dækningsbidrag, når udbytte og kvalitet er i orden, men det er en prisfølsom produktion.

Kr./ha

Omsætning 84.315

Variable omk. 24.600

Løn, 360 timer 39.600

DB II 20.115

■ Forudsætninger

Skæreprøcent ..... 60 Variation: 40-95

Pris, kr./hoved ..... 5,50 Variation: Meget stor

Timeløn, kr. 110

Arbejdstimer 360

■ Følsomhed

Relativt små ændringer i udbytte eller pris kan have stor effekt på dækningsbidraget.

Skæreprøcent, +/- 5 ..... 7.000 kr.

Pris, +/- 50 øre ..... 9.800 kr.

Timeløn, + 5 kr./t ..... 1.800 kr.

